

Københavns Kommunes handicappolitik **2018-2022**

Udgivet af:

KØBENHAVNS KOMMUNE

www.kk.dk

Foto:

Jeanne Kornum, Pernille Søndergaard & colourbox.com

Layout & produktion:

TryKKeriet

Marts 2018

Indholdsfortegnelse

INTRODUKTION	4
Forord	4
Visionen for fremtidens handicappolitik	6
Rammen for handicappolitikken	8
Udvikling på handicapområdet	9
Med fokus på ressourcer og omsorg	9
Realisering af politikken	10
DET GODE LIV	11
Mestring af eget liv – på vej til at blive mere selvhjulpen og selvstændig	11
Velfærdsteknologi giver bedre muligheder for selvstændighed	12
Fokus på familien	13
Betydningsfulde overgange i livet	14
Sundhed og lige muligheder i de kommunale sundhedstilbud	14
DELTAGELSE	16
Deltagelse i egen sag og udvikling af handicapområdet	16
Aktiv deltagelse	17
Tilgængelighed	18
DAGTILBUD, SKOLE, UDDANNELSE OG BESKÆFTIGELSE	20
Dagtilbud, skole og uddannelse – et godt børne- og ungdomsliv	20
Beskæftigelse	21
NETVÆRK – SMÅ OG STORE FÆLLESSKABER	24
Det nære netværk	24
Alliancer med civilsamfundet	25
Nye boligformer som en del af løsningen	26

Introduktion

Forord

København skal være en by, hvor alle har mulighed for at deltage i samfundslivet og leve det liv, de ønsker. Visionen for Københavns Kommunes handicappolitik er derfor, at **borgere med handicap har mulighed for at leve et selvstændigt liv med høj livskvalitet**. Det gælder for alle borgere med fysiske og psykiske handicap og borgere, der i en afgrænset periode har et handicap. For at nå dette mål er vi nødt til at løfte i flok, og handicappolitikken er derfor en politik for hele København.

Ligesom resten af landets kommuner befinder Københavns Kommune sig i en udvikling, hvor flere og flere borgere har brug for hjælp og støtte i forbindelse med kortvarige eller langvarige funktionsnedsættelser. Flere fødes med eller udvikler et handicap, vi lever alle længere, og i sundhedssektoren bliver flere diagnosticeret med fx autisme. For at lykkes med en visionær politik er vi derfor nødt til at gentænke, nytænke og lade os inspirere.

Vi skal alle blive bedre til at indtænke den mangfoldighed og ressource, som borgere med handicap udgør, for at alle kan drage nytte heraf. Kommunen kan bidrage med den relevante støtte og kompensation, men vi er også helt afhængige af, at borgere med handicap, pårørende, civilsamfundet, virksomheder og københavnere tager del i arbejdet.

Der findes ingen facitliste for, hvordan vi når de mål, vi sætter os. Handicappolitikken er en proces, hvor kommunen bygger videre på det, der fungerer godt, og reflekterer over de steder, hvor vi kan forbedre os. Med den nye handicappolitik tages der endnu et vigtigt skridt i den rigtige retning.

Mange københavnere har bidraget med gode og konstruktive forslag til politikken, bl.a. gennem workshops – blandt deltagerne var både borgere med handicap, pårørende, interesseorganisationer og medarbejdere fra alle kommunens syv forvaltninger.

Det kræver engagement og gåpåmod at føre politikken ud i virkeligheden, og vi vil gerne invitere alle københavnere til at være en del af arbejdet.

God læselyst!

Jesper Christensen (Socialborgmester) og Janne Sander (Formand for Handicaprådet)

Visionen for fremtidens handicappolitik

Visionen i Københavns Kommunes handicappolitik 2018-2022 er, at københavnere med handicap har mulighed for at leve et selvstændigt liv med høj livskvalitet. Den opgave er vi sammen om, pårørende, politikere, civilsamfundet, kommunens medarbejdere, virksomheder og ikke mindst borgerne selv.

For at lykkes med visionen kræver det, at vi som kommune arbejder helhedsorienteret. Det er vigtigt, at de rigtige medarbejdere, tilbud, civilsamfundsaktører osv. bringes i spil med afsæt i borgerens behov og ønsker, og ikke ud fra en organisatorisk systemtænkning. Det betyder konkret, at handicappolitikken skal kendes af kommunens politikere og medarbejdere, for det er dem, der skal sikre, at politikken vision og målsætninger bliver til handling.

Handicapområdet udvikler sig hele tiden, og nye udfordringer kræver nye løsninger. Kommunen skal derfor altid have et kritisk fokus på, om vores indsatser kan blive bedre, og om vi når vores ambitioner.

Handicappolitikken henvender sig til en mangfoldig gruppe af københavnere; til borgere, der med et bevægelseshandicap har behov for, at byen er tilgængelig, til borgere, der har brug for ekstra støtte for at kunne uddanne sig og efterfølgende få en plads på arbejdsmarkedet, til borgere, der bor på kommunens tilbud med brug for omsorg og omfattende hjælp, til forældre og andre pårørende, der yder en kæmpe indsats for i samarbejde med kommunen at sikre gode og trygge rammer for deres familiemedlemmer, til dem, der på grund af en ulykke pludselig skal have omfattende hjælp for at klare det, de tidligere mestrede selv.

Målgruppen for handicappolitikken er også alle de medarbejdere i kommunen, der på forskellig vis indgår og støtter op om borgere med handicap. Det kan være tilgængelighedskoordinatoren, der sørger for, at byen er fremkommelig, sagsbehandleren, der støtter en borger med handicap i at komme ind på arbejdsmarkedet, støttepædagogen, der hjælper et barn med handicap, så det kan blive i sin folkeskoleklasse, embedsmanden, der er bindeled mellem borgere og politikere, eller social- og sundhedshjælperen, der hjælper en borger med handicap med at opretholde en værdig hverdag.

Handicapområdet og socialpsykiatrien er i Københavns Kommune opdelt. Der er naturligvis borgere, der har brug for tilbud inden for begge områder, men nærværende politik henvender sig til den del af borgerne i Københavns Kommune, som hører under handicapområdet. Når det er sagt, kommer politikken mange andre københavnere til gavn, eksempelvis er tilgængelighed i byen også en fordel for forældre med barnevogn og ældre med gangbesvær.

Politikken har fokus på fire temaer, der bidrager til, at borgere med handicap har høj livskvalitet og de samme muligheder som andre københavnere: Det gode liv, Deltagelse, Dagtilbud, Skole, uddannelse og beskæftigelse samt Netværk.

Det gode liv handler om friheden til selv at vælge, hvad man synes, der gør livet godt at leve, og det gode liv er derfor forskelligt fra person til person. Det kan være oplevelsen af at have trygge rammer, en meningsfuld hverdag eller måske at leve et aktivt liv. Sundhed er én blandt flere veje til at få et godt, langt og indholdsrigt liv, og hvis man har et handicap, kræver det ofte lidt ekstra støtte til at leve et sundt liv.

Deltagelse rummer fx deltagelse i egen sag i kommunen, deltagelse i lokalsamfundet, i foreninger eller på arbejdsmarkedet. Følelsen af at kunne bidrage til og påvirke de fællesskaber, man ønsker at være en del af, giver motivation og livskvalitet. Tilgængelighed er en forudsætning for deltagelse. Det handler ikke blot om fysisk og psykisk tilgængelighed, også digital tilgængelighed er nødvendig for, at borgere med handicap kan deltage i samfundet på lige fod med andre.

Dagtilbud, skole, uddannelse og beskæftigelse giver dannelse, udvikling, socialt samvær og meget mere. Hvad enten det er én eller otte timers arbejde, specialundervisning, fuldtidsstudie eller aftenkurser, så giver dagtilbud, skole, uddannelse og beskæftigelse en følelse af fællesskab og en glæde ved at lære og ved at bidrage med noget. Med den rigtige støtte, et mere rummeligt arbejdsmarked og fleksibilitet i skole- og uddannelsessystemet vil flere kunne gennemføre et skole- eller uddannelsesforløb eller varetage et job, med eller uden særlige vilkår.

Netværk er vigtigt for alle mennesker og kan være særlig vigtigt i en hverdag, hvor man har brug for lidt ekstra hjælp. Et netværk med sociale relationer giver tryghed, omsorg, støtte og inspiration. Det betyder også noget for ens netværk, hvor og hvordan man bor. Ens bolig sætter rammen om det øvrige liv, og vi har alle forskellige behov og ønsker til, hvordan vi vil bo.

Rammen for handicappolitikken

Rammen for handicappolitikken 2018-2022 bygger på tre principper:

For det første har Københavns Kommune en vision om, at alle københavnere skal have mulighed for at leve et selvstændigt liv med høj livskvalitet. Vejen dertil forudsætter en habiliterende og rehabiliterende tilgang, hvor vi tror på, at alle kan støttes til at leve et liv på egne præmisser.

Rehabilitering og habilitering beskriver den proces, der foregår, når en borger med hhv. erhvervet eller medfødt funktionsnedsættelse opnår og opretholder bedst mulig funktions- og mestringsevne, selvstændighed og deltagelse i samfundet.

Når københavnere lever med en funktionsnedsættelse, skal dette altså ikke opfattes som definerende for deres person. Funktionsnedsættelsen bliver først til et handicap i mødet med barrierer i omgivelserne. Disse barrierer kan mindskes og nogle gange helt overkommes. På den måde sættes en borgers funktionsnedsættelse i baggrunden, og de andre sider af ens person kan stå forrest – ven, søster, kollega, musiker, bilist mv.

For det andet skal Københavns Kommune naturligvis leve op til kravene i FN's konvention om rettigheder for personer med handicap (FN's handicapkonvention). Konventionen skal fremme, beskytte og sikre muligheden for, at alle borgere med handicap fuldt ud kan nyde alle menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder på lige fod med andre samt fremme respekten for deres værdighed. Ligesom den forrige handicappolitik bygger Københavns Kommunes handicappolitik 2018-2022 på principperne i den landsdækkende, danske handicappolitik, der er formuleret på baggrund af FN's standardregler for ligebehandling af borgere med handicap fra 1993:

- Kompensation, som betyder, at samfundet tilbyder mennesker med en funktionsnedsættelse en række ydelser og hjælpeforanstaltninger med det formål at afhjælpe eller begrænse konsekvenserne af den nedsatte funktion.
- Sektoransvarlighed, som indebærer, at den myndighed, organisation eller virksomhed, som har ansvaret for at levere ydelser, tjenester eller service til borgerne i almindelighed, har en tilsvarende forpligtigelse til at sikre og finansiere, at disse ydelser er tilgængelige for mennesker med handicap.
- Ligebehandling, som indebærer, at kommunen nogle gange skal behandle mennesker forskelligt for at stille dem lige. Særlige foranstaltninger, der er nødvendige for at fremskynde eller opnå reel lighed for personer med handicap, anses ikke for diskrimination.
- Solidaritet, som betyder, at handicapkompenserende ydelser og støtteforanstaltninger finansieres af det offentlige og derfor som udgangspunkt er gratis, eller at udgifterne ikke overstiger prisen på de øvrige tilbud i kommunen.

For det tredje funderes handicappolitikken på viden om, hvad der virker. Handicappolitikken bygger derfor videre på det gode arbejde, der allerede er i gang på handicapområdet. I 2005 vedtog Københavns Kommune den første handicappolitik, og seks år senere kom den anden. Begge har været med til at løfte kommunens arbejde på handicapområdet, og vi er nået et godt stykke vej.

Implementeringen af de forrige handicappolitikker har bl.a. medført, at der er kommet øget fokus på mulighederne for beskæftigelse for borgere med handicap, når det gælder både ordinær og støttet beskæftigelse. Der er også oprettet 180 nye boliger til borgere med handicap, som har brug for daglig støtte i et botilbud. Endelig kan etableringen af Familiehuset nævnes, hvor der ydes støtte og hjælp til børn og unge med funktionsnedsættelser samt deres familier.

Men vi skal blive endnu bedre til at udbrede de gode eksempler og prøve nye metoder af for at sikre, at flest mulige kan leve et liv med høj livskvalitet.

Udvikling på handicapområdet

Københavns befolkning vokser og bliver ældre, og det gælder også for borgere med handicap. Kommunen oplever i lighed med andre kommuner et øget behov på handicapområdet, hvilket afspejler en stigning i antallet af borgere, som har brug for støtte, fordi de har et handicap.

Den forventede stigning i andelen af københavnere med handicap skyldes især tre tendenser. For det første lever flere borgere i længere tid med deres handicap og får dermed et større behov for pleje og omsorg i takt med, at de bliver ældre. For det andet er der en tendens til, at flere for tidligt fødte overlever og enten fødes med eller udvikler et handicap. For det tredje bliver der i sundhedssektoren diagnosticeret flere med handicap, især autisme og lignende diagnoser. Der er i hovedtræk tale om en positiv udvikling og en socialpolitisk succes, men alle tre tendenser stiller samtidig flere og større krav til os som kommune. Udviklingen kræver, at vi både tænker i effektiviseringer, men også i nye løsninger og samarbejdskonstellationer. Kommunen skal se det som en mulighed for at tænke nyt og til at udvikle indsatserne i den retning, vi gerne vil.

Med fokus på ressourcer og omsorg

Målgruppen af københavnere med handicap er stor og mangfoldig. Mange borgere med handicap har en høj funktions-eвне, bor i egen bolig og kan gennemføre en uddannelse eller et arbejde på normale eller særlige vilkår. Andre har et større behov for støtte i det daglige, hvorfor de måske bor på botilbud med støtte i forskelligt omfang døgnet rundt.

Handicappolitikken favner hele denne mangfoldighed, og visionen er at skabe de bedste vilkår både for dem, der har mulighed for en høj grad af selvstændighed og selvbestemmelse, og dem, der er afhængig af livslang og omfattende daglig støtte. Alle københavnere har evner og ressourcer, som så vidt muligt skal aktiveres og bruges. Vi skal alle se værdier og ressourcer i hinanden frem for begrænsninger. For nogle vil der trods udvikling stadig være behov for omfattende hjælp. For dem er det afgørende, at vi sikrer en værdig tilværelse med omsorg og støtte.

Realisering af politikken

Handicappolitikken sætter den fælles retning for handicapområdet i hele Københavns Kommune og er et udtryk for et forpligtende samarbejde mellem alle kommunens forvaltninger. Politikken indeholder en række overordnede målsætninger, som fremgår i slutningen af hvert tema. I den efterfølgende implementeringsproces vil målsætningerne blive oversat til konkrete indsatser og tiltag. Hver af kommunens forvaltninger er ansvarlige for at implementere politikken på de områder, hvor de i øvrigt leverer ydelser, tjenester og service til borgerne i almindelighed, som sektoransvarlighedsprincippet tilsiger. Realiseringen af intentionerne i politikken er delvist betinget af, at der tilføres midler til handicapområdet i de kommende år.

Igennem implementeringsworkshops med deltagelse fra forvaltningerne og andre relevante aktører skal det sikres, at de konkrete indsatser og tiltag er helhedsorienterede og indarbejdes i det eksisterende og fremtidige arbejde, der hvor det er relevant. På den måde bliver de en integreret del af kommunens øvrige arbejde og service til borgerne. Der skal i implementeringsarbejdet også indgå planer for finansiering af tiltag og indsatser, der kan indgå i de kommende års budgetforhandlinger mv. De politiske udvalg skal forholde sig til de konkrete indsatser og tiltag, der for deres respektive områder udarbejdes på baggrund af politikken overordnede målsætninger.

I 2020 skal de enkelte forvaltninger lave en midtvejsstatus for at samle op dels på arbejdet med at indfri handicappolitikken målsætninger og dels erfaringerne med at arbejde på tværs for at sikre den helhedsorienterede indsats. På baggrund heraf vil Socialforvaltningen invitere til et statusmøde, hvor borgere, politikere, interesseorganisationer og forvaltningsrepræsentanter har mulighed for at drøfte, hvordan arbejdet med at realisere politikken går. Hvor langt er vi nået? Hvordan arbejder vi videre? Og er der anledning til at revidere noget i politikken? Derudover vil Handicaprådet i forbindelse med de årlige møder med de politiske udvalg få en status på og mulighed for at drøfte implementeringen af politikken og de konkrete initiativer.

Når tiden kommer til at formulere handicappolitikken for perioden efter 2022, skal den bygge videre på erfaringer og resultater fra nærværende politik.

Det gode liv

Alle københavnere har forskellig opfattelse af, hvad det vil sige at have et godt liv. Det at leve med et handicap betyder imidlertid for mange, at de er afhængige af støtte og hjælp for at leve det, der for dem udgør det gode liv. Hverdagen kan byde på mange udfordringer, der skal overkommes. For kørestolsbrugere kan dårlig fysisk tilgængelighed være en begrænsning for at deltage i de ting, man ønsker. For forældre til børn med handicap kan det at få hverdagen til at hænge sammen være opslidende. Og for mange opleves samarbejdet med kommunen som tidskrævende.

Derfor skal vi i kommunen gennem den støtte og hjælp, vi yder, sigte mod, at den enkelte bliver så selvhjulpne som muligt, så livet så vidt muligt kan leves på egne præmisser.

Mestring af eget liv – på vej til at blive mere selvhjulpne og selvstændige

Mestring handler om at være i stand til at håndtere hverdagens opgaver og udfordringer. Ved at styrke den enkeltes mestringsevner kan vi øge borgernes selvstændighed og styrke den enkeltes mulighed for at leve det liv, de ønsker at leve. Hvis det skal lykkes, kræver det naturligvis, at kommunen bakker op om den enkeltes behov for støtte. Det er vigtigt, at vi i kommunen har blik for, at det at være selvstændig og selvhjulpne både gælder i praktiske gøremål og social interaktion.

Vores indsatser for habilitering og rehabilitering skal medvirke til mestring og selvstændighed, men de må ikke føre til tab af fællesskab eller følelsen af ensomhed. Hjælp og støtte skal således defineres individuelt og dermed sikre borgerne et værdigt liv.

Velfærdsteknologi giver bedre muligheder for selvstændighed

Velfærdsteknologi er én løsning, der kan være med til at gøre borgere mere selvhjulpne. Velfærdsteknologi er teknologier, som genskaber eller udvider livsbetingelserne for de borgere, der har brug for støtte i hverdagen. På den måde gives borgeren større mulighed for selv at vælge, hvornår og hvordan de vil have hjælp. Velfærdsteknologi skal give mening for borgerne, og vi skal derfor tage afsæt i deres udfordringer i hverdagen, når vi udvikler og implementerer velfærdsteknologi. Kommunen afprøver allerede en række velfærdsteknologiske løsninger i botilbud og i borgernes egne hjem. Det kan være loftslifte eller vaske- og tørretoiletter, som kan bidrage til, at borgerne bliver mere selvhjulpne, og samtidig giver et bedre arbejdsmiljø for personalet.

VELFÆRDSTEKNOLOGI I HVERDAGEN .....

Jacob, som er 15 år og bor på et botilbud for unge med autisme, har brug for hjælp til at strukturere sin hverdag. Med app'en PlaNet får han hjælp til at planlægge og selv klare hverdagens mange gøremål. Hjælpen giver mere overskud til andre aktiviteter – fx sociale tilbud eller beskæftigelsesforløb.

.....

Fokus på familien

Som borger med handicap eller pårørende kan man komme til at møde mange dele af kommunen mange gange. Alle skal opleve, at samarbejdet med kommunen fungerer, at de bliver mødt med tillid, og at medarbejderne har en solid faglighed. Borgere, pårørende og medarbejdere skal samarbejde om at sætte ord på hverdagens udfordringer og komme med bud på løsninger og således skabe en ramme af sikkerhed, tryghed og fælles retning.

Der kan være mange kontaktpersoner at holde styr på, hvilket kan føles uoverskueligt og være krævende både for den enkelte, men også for pårørende. En del af det gode liv handler derfor også om følelsen af, at der bliver taget hånd om én, hvad enten man er borger med handicap eller pårørende. Det kræver, at kommunen tænker helhedsorienteret og bliver bedre til at samarbejde på tværs, så de forskellige indsatser ikke modarbejder hinanden men bedst muligt støtter op om at habiliterer og rehabiliterer borgeren. Det kan eksempelvis være vigtigt at håndtere helbreds-mæssige udfordringer, samtidig med at borgeren deltager i en beskæftigelsesrettet indsats, eller at indsatserne for borgere, der både har et handicap og er socialt udsatte, bliver koordineret.

HJÆLP TIL HELE FAMILIEN .....

I kommunen arbejdes der med Tættere på familien, som er en særlig støtte til familier, der i en periode har brug for ekstra hjælp. Som et led heri tager medarbejdere hjem til familier med børn med handicap og hjælper forældrene med at få familielivet til at hænge sammen. Støtten afhænger helt af familiens behov og kan være alt fra hjælp til at vække børn og få smurt madpakker til at få bedre kvalitet i samværet med barnet.

.....

Betydningsfulde overgange i livet

Livet er fyldt med forandringer og overgange fra noget velkendt til noget nyt. Det kan både være betydningsfulde overgange fra barn til voksen, overgangen fra ét dagtilbud til et andet eller borgere, der skal håndtere et pludseligt indtruffet handicap. Disse overgange kan for nogen være forbundet med stor utryghed. Fx er ungdomsårene en tid, hvor der stilles nye krav bl.a. til de unges sociale kompetencer og i forhold til at træffe valg for fremtiden. Kommunen skal blive bedre til at gøre de forskellige overgange i livet så trygge som muligt og forberede dem i god tid.

Arbejdet med at sikre gode overgange gælder hele livet igennem. Der skal være tidlig og forebyggende støtte til familier med et barn med handicap, der også fokuserer på hele familiens trivsel. Ligeledes skal ældre borgere med handicap have mulighed for at leve det liv, de selv ønsker, og gøre de ting, der betyder noget for dem – og hvor der tages højde for deres funktionsnedsættelse.

Sundhed og lige muligheder i de kommunale sundhedstilbud

Sundhed og trivsel er væsentlige forudsætninger for at kunne leve et godt liv. Et godt helbred giver overskud og energi, øget livskvalitet og bedre muligheder for at forme det liv, man ønsker. Vi har hver især et ansvar for vores sundhed, men vi har ikke alle lige muligheder for at leve et godt og langt liv fri for sygdom.

Borgere med handicap har generelt dårligere helbred og lever mere usundt end resten af befolkningen. Gennem forebyggende initiativer og sundhedsfremme kan sundheden løftes for de mennesker, der har brug for særlig støtte til at leve et sundt liv. Også her kan velfærdsteknologi bidrage med løsninger.

IDRÆT FOR ALLE .....

Kommunen bruger træningssystemet Fit Light, der består af små lysende sensorlamper, som man kan bygge aktivitetslege op omkring. Sværhedsgraden kan tilrettes til den enkelte brugers fysiske og kognitive niveau og kan dermed hjælpe borgere, som har svært ved at deltage i almindelige idrætstilbud.

.....

*Alle københavnere med handicap
skal have mulighed for
at leve, hvad der for dem
er et godt liv.*

MÅLSÆTNINGER

- Vi skal sikre, at borgere med handicap har de nødvendige forudsætninger og den bedst mulige støtte for at leve et selvstændigt liv med mulighed for personlig udfoldelse.
- Vi skal udvikle og afprøve nye habiliterings- og rehabiliteringstilbud, samtidig med, at vi skal sikre, at større selvhjulpenhed ikke fører til ensomhed eller forringelse af livskvalitet.
- Vi skal blive ved med at udforske og afprøve velfærdsteknologiens potentiale i forhold til at understøtte borgerens mestring af eget liv.
- Vi skal sammentænke indsatser på tværs af forvaltninger, så flere borgere oplever tilfredshed med samarbejdet og kommunikationen med kommunen.
- Vi skal arbejde for at, borgerne mødes af dygtige medarbejdere med relevant uddannelsesbaggrund, hvis kompetencer løbende udvikles.
- Betydningsfulde overgange skal forberedes i god tid, og borgerne skal inddrages tidligt i processen.
- Et sundt liv skal være tilgængeligt for alle, og alle skal have lige muligheder i de kommunale sundhedstilbud med udgangspunkt i den enkelte borgers behov.

Deltagelse

Hverdagen byder på mange muligheder for deltagelse, hvor vores interesser, nysgerrighed eller evner bliver bragt i spil. Det kan være kulturelle, sociale og faglige arrangementer på fritidstilbud eller bosteder eller besøg til en bydel, man ikke har været i før. Deltagelse er også at have indflydelse – det være sig på indholdet og planlægningen af sin egen hverdag såvel som politisk indflydelse på samfundet omkring os.

Deltagelse i egen sag og udvikling af handicapområdet

Hvis vi skal lykkes med habilitering og rehabilitering, er vi i kommunen nødt til at tage udgangspunkt i borgerens egne ressourcer og drømme, så de understøttes i at mestre eget liv. Det er ikke sikkert, at man som borger altid kan gennemskue, hvilken hjælp der er den rigtige. Her kan pårørende være en stor ressource og skal inddrages i processen i det omfang, borgeren og de pårørende ønsker det. Ansvar for at vejlede om hjælp og støtte og for at træffe afgørelser ligger dog altid hos kommunen, der skal arbejde for, at borgeren bedst muligt kan deltage i egen sag, og at arbejdet tager udgangspunkt i borgerens prioriterede behov.

Samtidig er det vigtigt, at organisationer og råd, som repræsenterer borgere med handicap, inddrages i de beslutninger, der har betydning for dem, de repræsenterer. Det er især vigtigt i forhold til borgere, som er isoleret, eller som har svært ved at tilkendegive deres holdning. Københavns Kommune samarbejder allerede med Handicaprådet, Centerrådet og Forældrerådet om udviklingen af handicapområdet, men vi vil også gerne invitere flere og nye aktører med til at deltage, så vi får flere perspektiver og tilgange i spil. På den måde kan vi sammen skabe bæredygtige løsninger.

Inddragelse og forståelse er vigtige forudsætninger for demokratisk deltagelse, og alle byens borgere skal have de samme muligheder for at påvirke samfundet. For børn og unge med handicap kan det for eksempel være muligheden for deltagelse i elev- og brugerråd på almindelige og specialskoler samt i fritidstilbud.

EN STEMME TIL ALLE .....

Ved hjælp af kommunikationssystemet Vis mig din stemme kan borgere uden sprog kommunikere ved hjælp af tavler med symboler. Systemet bruges til beboermøder, brugermøder og til inddragelse i pædagogiske planer på en række af kommunens tilbud. Systemet er med til at styrke inddragelsen af borgere med handicap i egen sag og i egen hverdag. Vis mig din stemme har været en stor succes for brugertilfredshedsundersøgelser i kommunen, da borgere, der ikke kan svare på konventionel vis, nu har fået mulighed for at besvare undersøgelsen.

Aktiv deltagelse

Vi har alle sammen brug for at udfolde os, føle os inspireret og få nye oplevelser. Når vi mødes og laver ting med andre, giver det en følelse af fællesskab – hvad enten det drejer sig om kulturelle arrangementer og sportslige udfoldelser eller en tur i biografen med en god ven.

Det er vigtigt, at kommunen bliver ved med at udvikle aktivitetsmulighederne både uden for og på vores bosteder – alt fra sansestimuli til ture ud af huset. Vi skal fortsat give plads til, at mange forskellige aktører kan være med til at skabe flere og nye muligheder for deltagelse.

Men det er ikke altid nok, at tilbuddene er der. Mange borgere med handicap har brug for hjælp til at deltage – ofte fra en ledsager. Det kan opleves som meget begrænsende ikke at kunne tage til den koncert, man gerne vil, eller deltage i et fagligt eller socialt arrangement. Borgere med handicap skal have de samme muligheder for at deltage i samfundslivet som andre københavnere.

FORENINGSLIV .....

Ved at give et større tilskud til foreninger med medlemmer med handicap og til aftenskolors undervisning af personer med handicap er Københavns Kommune med til at styrke mulighederne for mangfoldig deltagelse i foreningslivet.

Tilgængelighed

Tilgængelighed er et altafgørende nøgleord. Hvis alle skal kunne deltage i de aktiviteter, de ønsker, kræver det først og fremmest, at det praktisk er muligt. Kommunen forbedrer kontinuerligt tilgængeligheden ved fx at bygge ramper af asfalt op ad kantstenen, så der bliver nemmere adgang mellem fortov og kørebane, og ved at gøre flere af byens offentlige toiletter handicapvenlige. Vi skal fortsat have fokus på tilgængelighed, og med baggrund i den kortlægning, kommunen har lavet over fysiske barrierer i København, er der allerede mange forslag til nye indsatser på bordet.

Tilgængelighed handler imidlertid om mere end fysisk adgang. Det handler også om, at man som borger får den nødvendige støtte til at kunne deltage i aktiviteter, og at der findes let tilgængelig og nødvendig information, fx på nettet eller via tolkning ved større arrangementer.

EN BY MED TILGÆNGELIGHED .....

Kommunen har uddannet tilgængelighedsrevisorer, der har til opgave kontinuerligt at sikre god tilgængelighed i både eksisterende og nye bygninger for alle og især borgere med handicap. De bidrager også til at forbedre tilgængeligheden i samtlige kommunale anlægsprojekter.

.....

*København skal være en by,
hvor alle har mulighed for at tage del
i samfundet.*

MÅLSÆTNINGER

- Borgere med handicap skal have indflydelse i egen sag og inddrages i beslutninger om, hvordan den hjælp, de har brug for, bedst tilrettelægges.
- Borgere med handicap, deres pårørende og andre interessenter skal i højere grad inddrages i udviklingen af handicapområdet.
- Borgere med handicap skal via fysisk, psykisk og digital tilgængelighed have de samme muligheder for at påvirke samfundet som de øvrige borgere i København.
- Vi skal blive ved med at udvikle nye muligheder for aktiviteter på kommunens tilbud, og se på mulighederne for at udnytte de forskellige ledsagelsesordninger og lovgivningen herom.
- Kommunens samarbejde med civilsamfundsaktører skal styrkes.
- Vi skal indarbejde og udforme tilgængeligheds løsninger som en integreret del af arkitekturen, så der sikres lige adgang og gode oplevelser for alle byens brugere.

Dagtilbud, skole, uddannelse og beskæftigelse

Dagtilbud, skole, uddannelse og beskæftigelse er vigtige forudsætninger for aktivt at kunne tage del i samfundslivet. Det er godt at være en del af en klasse eller et studiemiljø, hvor der skabes muligheder for udvikling og faglig udfordring, ligesom det er givende at bruge sine kompetencer på arbejdsmarkedet sammen med kollegaer. Det skal borgere med handicap så vidt muligt også have mulighed for. For dem, hvor dagtilbud, skole, uddannelse og beskæftigelse ikke er en mulighed, skal kommunen tilbyde aktiviteter, der bidrager til udvikling og opretholdelse af deres funktionsniveau samt skaber økonomisk tryghed.

Dagtilbud, skole og uddannelse – et godt børne- og ungdomsliv

Børn og unge med handicap skal have mulighed for at være en del af fællesskabet i dagtilbud, skoler og fritidstilbud samt på ungdomsuddannelserne - herunder erhvervsgrunduddannelse (EGU), særlig tilrettelagt uddannelse (STU) og fritids- og kulturtilbud til unge med særlige behov. Børn og unges hverdag i dagtilbud og skole skaber grobund for udvikling og trivsel.

Gode skoler og dagtilbud er centralt for, at børn og unge med handicap gives lige muligheder for et godt liv med livsglæde, sundhed og uddannelse. Specialiseret viden om børn og unge med handicap skal inddrages tidligst muligt for derved at tilbyde forebyggende og foregribende indsatser frem for senere, mere indgribende indsatser. Dagtilbuds-, skole- og uddannelsesmulighederne for børn og unge med handicap skal findes i dialog med forældrene og om muligt også med barnet eller den unge. Der skal være fokus på inklusion, så børn og unge med handicap både kan få gavn af specialundervisning og deltage i sociale fællesskaber med børn og unge uden handicap i almene tilbud. Det styrker de sociale kompetencer hos børn og unge både med og uden handicap og øger sammenhængskraften i samfundet.

Det er vigtigt, at alle børn og unge med handicap får en helhedsorienteret vejledning og indsats, så de har mulighed for at vælge den uddannelse, som matcher deres behov og ønsker. Det gælder også for videregående uddannelser, hvor det med den rette støtte kan sikres, at flere borgere med handicap gennemfører en uddannelse.

HJÆLP TIL INKLUSION .....

Anna har siden sin tid i børnehaven haft det svært, og det viser sig, at hun har autisme, ADHD og tourette. Da Anna starter i skole, får hun derfor særlige støttetimer for at kunne fungere i en almindelig klasse. Hjælpen er dog ikke helt nok, og Annas skole og forældre søger om og får særlige flex-midler fra kommunen, så Anna kan fortsætte på skolen sammen med sine klassekammerater. Samtidig får skolen rådgivning i et af kommunens kompetencecentre til, hvordan Annas udfordringer bedst håndteres. Anna går nu i 4. klasse og er med individuel støtte i god udvikling.

Beskæftigelse

Det har positive effekter, når københavnere med handicap bliver hjulpet i arbejde - det gælder både den enkeltes livskvalitet og samfundsøkonomien. Alle har noget at bidrage med, og alle skal have muligheden for det. Et mere mangfoldigt arbejdsmarked vil også bidrage til at nedbryde fordomme.

At kunne mestre et job og være en del af et arbejdsfællesskab giver både selvtillid og udvikling. Beskæftigelse kan have mange former og skal derfor tænkes bredt – det kan være fuldtid, deltid, praktik, fleksjob, frivilligt arbejde m.m. Borgeren skal opleve det som en meningsfuld del af hverdagen og have mulighed for at forsørge sig selv og bidrage til fællesskabet.

Mulighederne for, at borgere med handicap kan indgå på arbejdsmarkedet, er mange – både på ordinære og særlige vilkår. Men det sker ikke af sig selv. Kommunen skal hjælpe med at åbne døre til flere virksomheder og vise potentialet og værdien i at ansætte borgere med handicap. Ligesom for borgere uden handicap er den virksomhedsrettede beskæftigelsesindsats fokuset for Københavns Kommune. Via en praktik på en arbejdsplads kan der bl.a. ske en afklaring af borgers arbejdsevne, og behovet for kompenserende ordninger kan afdækkes.

Virksomhedsrettet beskæftigelsesindsats over for borgere med handicap bør iværksættes med udgangspunkt i de ønsker og behov, som borgeren selv formulerer. Langvarige og opslidende afklaringsforløb bør undgås. Samtidig skal borgere støttes i at tage ansvar for egen jobsituation, så alle udnytter deres potentiale og ressourcer bedst muligt. Ikke mindst skal vi i kommunen blive bedre til at se muligheder frem for begrænsninger, når det handler om at støtte borgere med handicap, så de kommer i beskæftigelse.

Der har de seneste år været en stigning i antal bevillinger af kompenserende ordninger, fx personlig assistent og hjælpemidler, som giver borgere med handicap mulighed for at varetage et job. Vi er altså på rette vej, men skal fortsat have fokus på, at borgere med de rette kompenserende tilbud eller gennem fleksjob og fastholdelsesfleksjob kan blive en del af eller fastholde deres plads på arbejdsmarkedet.

EN PLADS PÅ ARBEJDSMARKEDET .....

Jens lider af Aspergers syndrom, ADHD og angst, som gør, at han har svært ved at passe sit job som IT-ingenør. Hans arbejdsgiver kontakter derfor jobcentret for at få råd om, hvordan arbejdspladsen kan være med til at støtte og fastholde Jens. De laver i fællesskab en plan for, hvilke arbejdsopgaver Jens skal varetage, og han får også personlig assistance, der hjælper ham. Tilsammen betyder det, at Jens i dag er fastansat på ordinære vilkår.

.....

*Dagtilbud, skole, uddannelse og beskæftigelse
giver mening og indhold i hverdagen
og mulighed for at bidrage
til fællesskabet.*

MÅLSÆTNINGER

- Alle børn, unge og voksne med handicap skal have skolegang og en uddannelse – sociale, personlige samt helbredsmæssige udfordringer må ikke være en barriere.
- Tilgængelighed og de rette rammer skal være til stede, for at så mange børn og unge som muligt kan inkluderes i de fællesskaber de er en del af i dagtilbud, skole og fritidslivet.
- Forældre og børns ønsker omkring dagtilbud, skolegang og uddannelse skal imødekommes, hvor det er muligt.
- Borgere og virksomheder skal have kendskab til kompenserende ordninger og jobs på særlige vilkår, der kan bidrage til, at flere kan deltage på arbejdsmarkedet på trods af funktionsnedsættelse.
- Vi skal blive bedre til at indgå samarbejde med private virksomheder og organisationer og øge deres kendskab til, hvad det vil sige at have medarbejdere med særlige behov, så flere borgere med handicap ansættes ordinært eller i fleksjob og fastholdelsesfleksjob, bl.a. via brug af sociale klausuler i aftaler.
- Københavns Kommune skal ansætte flere medarbejdere på særlige vilkår herunder fleksjob.

Netværk – små og store fællesskaber

Alle mennesker har noget at give til fællesskabet. Det er vigtigt for os mennesker at have følelsen af at høre til og opleve, at vi er en del af et fællesskab. Mange former for funktionsnedsættelse kan imidlertid føre til, at man er mere alene, end man ønsker, eller at man har svært ved at opretholde kontakten til pårørende. Hvis man kender og omgås mennesker, der er forskellige fra en selv, kan det være med til at nedbryde fx stereotyper om borgere med handicap og fremme fællesskaber på tværs af forskelligheder.

Det nære netværk

Det nære netværk, og især pårørende, er livsvidner. De er en del af den enkeltes historie og identitet og en uvurderlig ressource. Derfor skal der bakkes op om det nære netværk omkring borgere med handicap, så den støtte, de udgør, og det kendskab, de har, anerkendes og bruges som et aktiv. Det kan være en stor opgave at være en støttende pårørende til en borger med handicap. Derfor skal vi understøtte og udvikle de eksisterende pårørendetilbud i kommunen, så det nære netværk er i stand til at udfylde rollen som den stabile og trygge forælder, ven eller søster, når fx personalet udskiftes, en ung flytter hjemmefra eller ved jobstart. De pårørendes rolle er dog ikke at påtage sig det arbejde, som kommunen er forpligtet til at levere.

Det er imidlertid ikke alle borgere med handicap, der har tætte pårørende eller et umiddelbart netværk. Derfor er det vigtigt, at vi i kommunen yder en ekstraordinær indsats for at hjælpe netop dem med at danne andre nære relationer.

Alliancer med civilsamfundet

Mange mennesker har også et ønske om at være en del af et bredere fællesskab og på den måde udvikle og opretholde et socialt liv. Vi skal tænke i alliancer med lokalsamfundet, civilsamfundet og frivillige, der kan tilbyde andre relationer, fællesskaber og former for samvær. På den måde får borgere med handicap rigere muligheder for at dyrke deres interesser, selv arbejde som frivillige eller deltage i fritids- og klubtilbud.

For at kunne etablere og opretholde et netværk, det være sig det nære eller det bredere netværk, må man enten på egen hånd eller med hjælp fra andre kunne opsøge forskellige sociale sammenhænge. Det er vigtigt at engagere og fastholde frivillige og dyrke mulighederne i lokal- og civilsamfundet. Brugen af alliancer med civilsamfundet må dog aldrig erstatte det arbejde, som kræver kvalificeret personale.

FRITIDSLIV OG FRIVILLIGHED .....

Kommunen støtter gennem Udviklingspuljen for børn og unge og Puljen for frivilligt socialt arbejde diverse frivillige foreninger, der på forskellig vis arbejder for, at borgere med handicap kan deltage i idrætsaktiviteter og sociale og kulturelle arrangementer. Derigennem får borgere med handicap mulighed for at udvikle og fastholde en aktiv fritid og sociale relationer. I flere af foreningerne er borgere med handicap selv frivillige og hjælper andre borgere med handicap i at deltage.

.....

Nye boligformer som en del af løsningen

Borgere med handicap skal så vidt muligt støttes til at opretholde et selvhjulpent liv i egen bolig. Hvis det skal lykkes, skal kommunen udvikle tilbuddene om socialpædagogisk støtte i eget hjem, så indsatsen i endnu højere grad forbereder den unge til at mestre hverdagen og trives ved at klare sig selv. Nye bostøtteformer, såsom gruppeforløb og peer to peer-ordninger, kan også være elementer i træningen i at bo selv, hvor der er støtte og opbakning fra andre i en lignende situation.

Vi vil arbejde for, at der etableres familiehuse og bofællesskaber, der gør det muligt at kombinere det at have et privatliv med, at det støttende netværks hjælp og selskab er let tilgængeligt.

Mulighederne for, at borgere på botilbud kan skabe relationer til andre end personalet og de pårørende, skal styrkes. Det omkringliggende samfund kan aktiveres for at etablere nye relationer, og de relationer, som borgerne allerede har, kan måske bruges anderledes. På den måde kan vores botilbud blive en større del af samfundet – og tabuer og fordomme kan nedbrydes.

BOLIGER TIL ÆLDRE MED HANDICAP .....

Kommunen er i gang med at bygge et nyt plejecenter, hvor visionen er at skabe Europas bedste plejecenter, ældreboliger og aktivitetstilbud for ældre blinde, svagtseende og døvblinde borgere. Arkitekturen tager højde for de ældres præmisser i forhold til genkendelighed, tydelighed og en klar logik i de fysiske omgivelser. Dette vil fremme mennesker med synshandicaps orienteringsevne, selvhjulpenhed, trivsel og tryghed.

.....

*Københavnere med handicap
skal opleve at være med i
små og store fællesskaber.*

MÅLSÆTNINGER

- Vi skal have fokus på borgerens sociale færdigheder, herunder egne muligheder for at indgå i relationer med andre og bidrage til sociale fællesskaber.
- Vi skal fremme synligheden og bevidstheden i samfundet om de rettigheder, borgere med handicap har, og hvad de kan bidrage med.
- Vi skal hjælpe mennesker uden eller med svagt socialt netværk til at etablere og fastholde sociale relationer.
- Vi skal blive bedre til at inddrage pårørende og yde særlig støtte til dem løbende og ved kriser og overgange.
- Vi skal have fokus på områder, hvor frivillige, civilsamfund og lokalsamfund kan inddrages, for at etablere og styrke borgernes netværk samt deres muligheder for at deltage i aktiviteter.
- Vi skal tænke i nye netværksorienterede boformer, der forebygger ensomhed.

